

Reguleringsimpactanalyse voor wijziging Bodemdecreet: invoering bodemonderzoeksplicht uiterlijk eind 2025 met vrijstellingsmogelijkheid voor particulieren

Gebruik de RIA-leidraad en de RIA-checklist om deze RIA in te vullen.

1. Gegevens van het advies

1.1 Gegevens van de regelgeving

nummer taal- en wetgevingstechnisch advies	
bevoegde minister(s) van de regelgeving	Joke Schauvliege, Vlaams minister, bevoegd voor het leefmilieu en het waterbeleid
RIA en JoKER	geen JoKER
Link naar de regelgevingsagenda	

1.2 Gegevens van de aanvrager

e-mailadres	mike.mortelmans@ovam.be ; johan.ceenaeme@ovam.be
organisatie	Vlaamse overheid
beleidsdomein	Leefmilieu, Natuur en Energie
entiteit	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM)

2. Titel en fase

[]

Titel

Decreet tot wijziging van diverse bepalingen van het Decreet van 27 oktober 2006 betreffende de bodemsanering en de bodembescherming.

Fase

Dit document werd opgemaakt in de analyse- en redactiefase in de stap van de uitwerking van een gekozen aanpak.

3. Samenvatting

Het voorliggende ontwerp van decreet beoogt het Bodemdecreet van 27 oktober 2006 te wijzigen.

Het Bodemdecreet is een belangrijk instrument in de realisatie van het Vlaamse bodembeleid. Het voorziet onder meer in een regeling voor:

- de inventarisatie en identificatie van verontreinigde gronden (bodemonderzoeksplichten, Grondeninformatieregister, bodemattest);
 - een systematische aanpak van bodemverontreiniging (bodemonderzoeken, bodemsanering en nazorg);
 - een effectieve aanpak van bodemverontreiniging (onderscheid saneringsplicht en saneringsaansprakelijkheid);
 - ambtshalve optreden van de OVAM (bodemsanering door OVAM bij vrijstelling saneringsplicht en in kader van handhaving)
- met oog voor preventie (strengere aanpak van nieuwe bodemverontreiniging; grondverzetregeling) en ruimte voor flexibiliteit (mix van beleidsinstrumenten).

Het ontwerpdecreet omvat drie soorten wijzigingsvoorstellen:

- inhoudelijke wijzigingen: o.a. de invoering van een verplicht bodemonderzoeksmoment uiterlijk 2025 met de mogelijkheid tot vrijstelling onderzoeksplicht voor particulieren, de afschaffing van de veralgemeende conformverklaring van bodemonderzoeken en de optimalisering van het instrumentarium voor de sectorfondsen;
- deregulering, administratieve vereenvoudiging en lastenvermindering;
- juridisch-technische aanpassingen.

De enige inhoudelijke wijziging uit het wijzigingsdecreet met een relatief relevante impact op burgers, bedrijven en overheden betreft de invoering van een **verplichting tot het uitvoeren van een oriënterend bodemonderzoek uiterlijk eind 2025**. De onderzoeksplicht geldt voor eigenaars en/of exploitanten van gronden die nog niet onderzocht werden sedert de invoering van het Bodemsaneringsdecreet in 1995 op basis van de bestaande decretale onderzoeksverplichtingen (bijv. overdracht en onteigening van risicogrond, sluiting van risico-inrichting, periodieke onderzoeksplicht). Bovendien is het toepassingsgebied van de nieuwe onderzoeksplicht zo opgevat dat het gaat om gronden waar potentieel historische bodemverontreiniging aanwezig is (gronden waar risico-inrichtingen voor 29 oktober 1995 werden geëxploiteerd).

De primaire doelstelling van deze nieuwe onderzoeksplicht is om tijdig alle gronden met historische bodemverontreiniging in kaart te brengen om zo één van de hoofddoelstellingen van het Vlaamse bodembeleid (zie Mina-plan 2) te kunnen realiseren, namelijk de sanering van alle gronden met historische bodemverontreiniging tegen uiterlijk 2036, en zo bij te dragen tot de bescherming van onze leefomgeving en het stimuleren van een efficiënt ruimtegebruik en economische ontwikkeling.

De uitvoering van een oriënterend bodemonderzoek gebeurt onder leiding van een erkende bodemsaneringsdeskundige en heeft tot doel uit te maken of er duidelijke aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van bodemverontreiniging. Het houdt een historisch onderzoek van het terrein in, evenals het nemen en analyseren van monsters van de bodem en stalen van het grondwater.

In het voorstel over het nieuw verplicht onderzoeksmoment wordt voorzien dat particulieren die niets met de historische activiteiten op hun terrein te maken hebben, vrijgesteld worden van deze onderzoeksplicht. Die **vrijstelling** wordt ook doorgetrokken naar de bestaande onderzoeksplicht bij de overdracht van risicogronden. Dit

is een vrijstelling die in de huidige regeling niet bestaat en dus de last en de kosten van de uitvoering van het oriënterend bodemonderzoek bij de verkoop voor overdragers wegnemen.

Bij vrijstelling van de nieuwe onderzoeksplicht wordt het bodemonderzoek uitgevoerd door de OVAM. Dit gebeurt in principe via een programmatorische aanpak via inzet van het site-instrument uit het Bodemdecreet (artikel 140 Bodemdecreet) over een periode van 10 jaar (2019-2028).

Voor de hierboven voorgestelde beleidsmaatregel werd een reguleringssimpactanalyse uitgevoerd waarbij volgende opties werden onderzocht:

- (1) optie 1 : voortzetting van bestaand beleid (nuloptie);
- (2) optie 2 : verplicht onderzoeksmoment uiterlijk 2025 met vrijstelling van onderzoeksplicht bij overdracht;
- (3) optie 3 : verplicht onderzoeksmoment uiterlijk 2025 zonder vrijstelling van onderzoeksplicht bij overdracht.

Er wordt gekozen voor optie 2 omdat die beleidsmaatregel de garantie biedt dat de primaire doelstelling (uiterlijk 2028 alle gronden met historische bodemverontreiniging in kaart brengen) in sterke mate wordt gerealiseerd en met een kostenefficiëntie die beduidend hoger ligt dan bij de nuloptie en licht hoger dan bij optie 3: voor **29.000 locaties** van de 32.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging zal eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek uitgevoerd zijn volgens volgende verdeling:

- ondernemingen: 9000 locaties – onderzoekskosten: €45 miljoen;
- particulieren: 2000 locaties – onderzoekskosten: €10 miljoen;
- overheden: 10.000 locaties – onderzoekskosten: €50 miljoen;
- OVAM: 8000 locaties – onderzoekskosten: €30 miljoen.

Niet alleen de effectiviteit en efficiëntie van optie 2 is doorslaggevend bij de keuze, maar het draagvlak voor de bestaande onderzoeksplichten en de nieuwe bodemonderzoeksplicht zal bij de doelgroep particulieren hoger liggen omwille van de ingebouwde mogelijkheid tot vrijstelling van de nieuwe onderzoeksplicht voor particulieren, evenals de mogelijkheid om in dat geval zonder bodemonderzoek zijn risicoground over te dragen. De voorgestelde regeling heeft tot gevolg dat een relatief belangrijk aantal eigenaars gelet op de invoering van de vrijstelling van onderzoeksplicht de last en de kosten van een oriënterend bodemonderzoek in het kader van de bestaande onderzoeksplicht bij overdracht van risicogronden niet langer zullen moeten dragen omdat die last en kost wordt overgenomen door de overheid (OVAM). De overdracht van de grond zal er ook veelal door worden versneld. Ingeschat kan worden dat particulieren voor 8.000 locaties vrijstelling van de nieuwe onderzoeksplicht zullen bekomen. Dit vertegenwoordigt een kostenbesparing voor de particulieren van € 40 miljoen.

Bij vrijstelling van onderzoeksplicht zal de OVAM via een programmatorische aanpak met inzet van het site-instrument het bodemonderzoek uitvoeren. Dit gebeurt in de periode 2019-2028. De bijkomende onderzoekskosten worden ingeschat op € 30 miljoen over een periode van 10 jaar. Per jaar bedraagt het geschatte budget voor de OVAM bijgevolg € 3 miljoen voor ambtshalve bodemonderzoeken, zijnde een verhoging van € 2,65 miljoen ten opzichte van de nuloptie.

De uitvoering en opvolging van de nieuwe beleidsmaatregel houdt een uitbreiding van het takenpakket voor de OVAM in:

- beoordelen op aanvraag en ambtshalve van vrijstelling van de onderzoeksplicht;
- uitvoering van de bodemonderzoeken via programmatorische aanpak met inzet van het site-instrument uit het Bodemdecreet (vaststelling site; aanstelling bodemsaneringsdeskundige ikv overheidsopdrachten; opvolging overheidsopdrachten).
- evaluatie van de bodemonderzoeken;
- handhaving nieuwe onderzoeksplicht.

Die extra taken vertegenwoordigen een personeelsinzet van 3 VTE over een periode van 10 jaar. In het kader van de huidige context worden de extra taken die voortkomen uit het nieuwe beleidsmaatregel voor de OVAM evenwel opgevangen binnen het huidige personeelsbestand, dit door een doorgedreven digitalisatie en informatisering die de afgelopen periode is uitgewerkt.

4. Probleembeschrijving

Het jaar 2015 werd door de Verenigde Naties uitgeroepen tot het internationaal jaar van de bodem. Bedoeling was om dringend meer aandacht en zorg voor onze bodem te vragen. De bodem is immers de basis voor veel dingen die vaak als vanzelfsprekend gezien worden. Voedsel, natuur, energie, wonen, drinkwater, en de koolstof en stikstofkringloop. De bodem is daarmee het fundament van ons bestaan. Onze bodem doet heel veel om onze leefomgeving leefbaar te houden, maar een van de grootste bedreigingen voor de bodem in Vlaanderen is het historisch passief aan bodemverontreiniging.

Een verontreinigde bodem houdt risico's in tot nadelige beïnvloeding van mens en milieu: gezondheidsrisico's voor de mensen die erop wonen, werken en naar school gaan, voor de gewassen die erin groeien en voor de dieren die erin en erop leven. Bodemverontreiniging kan bovendien het grondwater aantasten en dat bedreigt onze kostbare watervoorraden.

Ruimte is schaars in Vlaanderen en moet dus optimaal gebruikt worden. Elke dag wordt 6 hectare open ruimte aangesneden (bron: Studie 'Verklarende factoren in de evolutie van het ruimtebeslag' van VITO in opdracht van Ruimte Vlaanderen – mei 2014) . Volgens schattingen komen er de volgende decennia bovendien meer dan een miljoen Vlamingen bij. Dat zijn evenveel mensen die een plek moeten vinden onder meer om te wonen, te werken, naar school te gaan en te ontspannen. Bodemverontreiniging en zelfs de perceptie van de aanwezigheid van bodemverontreiniging kan de overdracht, de ontwikkeling en het gebruik van vastgoed belemmeren en aanleiding geven tot verwaarlozing en onderbenutting (brown- en blackfields). Hierdoor ontstaat er bijkomende druk op de schaarse open ruimte om ruimtelijke functies in te vullen.

Verontreinigde bodems zijn nadelig voor een gezonde leefomgeving, belemmeren een efficiënt ruimtegebruik en betekenen een rem voor de economische ontwikkeling.

Door gronden met historische bodemverontreiniging via bodemonderzoek in kaart te brengen en te saneren wordt bijgedragen tot een gezondere leefomgeving. Toxische stoffen worden uit de bodem verwijderd. Verontreinigde gronden worden aangepakt en opnieuw gezond gemaakt. Op die manier verzekeren we de land- en tuinbouw van een gezonde voedingsbodem en de drinkwatermaatschappijen van kwaliteitsvol grondwater, en creëren we een gezonde leefomgeving voor alle Vlamingen. Door verontreinigde terreinen te saneren en opnieuw inzetbaar te maken, wordt de open ruimte gevrijwaard en komt er ruimte vrij om te wonen, naar school te gaan of te werken.

Bij aanvang van het Vlaamse bodembeleid werd als een van de hoofddoelstellingen vooropgesteld om tegen 2036 alle historische bodemverontreiniging in Vlaanderen te saneren.

Om die doelstelling tijdig te kunnen realiseren, moeten in eerste instantie de gronden met historische bodemverontreiniging worden geïnventariseerd en de ernst van de verontreiniging worden bepaald. Volgens schattingen zijn er in Vlaanderen 80.000 risicogronden. Daarvan zijn er na iets meer dan 20 jaar bodembeleid (1995-2016) ongeveer 40.000 onderzocht (oriënterend bodemonderzoek). Dit is gebeurd op basis van de bestaande onderzoeksverplichtingen uit de bodemwetgeving: reeds sedert 1995 zijn in het Bodemsaneringsdecreet meerdere verplichte onderzoeksmomenten voorzien waarbij een oriënterend bodemonderzoek verplicht is voor de eigenaar, de gebruiker of de exploitant van de grond:

- bij overdracht van een risicogrond;
- bij stopzetting/sluiting van een risico-inrichting;
- periodiek bij welbepaalde in exploitatie zijnde risico-inrichtingen (inrichtingen van categorie A, A*, B en B*: zie toelichting bij indelingslijst bijlage 1 van titel I VLAREM).

Niettegenstaande deze onderzoeksverplichtingen reeds 20 jaar bestaan (Bodemsaneringsdecreet 1995), moet naar schatting nog de helft van de vermoedelijke risicogronden (40.000) worden onderzocht. Ook zijn de meeste eigenaars en exploitanten niet geneigd om op vrijwillige basis een bodemonderzoek op hun terrein uit te voeren uit vrees voor een eventuele verontreinigingsproblematiek die aan de oppervlakte zou komen met de financiële

kosten en verantwoordelijkheden die hier mogelijk mee gepaard gaan. Eigenaars van risicogronden die niets te maken hebben met de historische activiteiten op het terrein die mogelijk tot bodemverontreiniging aanleiding hebben gegeven, ervaren het vaak als onbillijk dat zij het onderzoek moeten uitvoeren en de kost ervan dragen vooraleer zij hun grond kunnen overdragen. Particulieren die te maken krijgen met een verontreiniging op hun grond, kijken vaak aan tegen onredelijk hoge kosten en een veelvoud aan administratieve verplichtingen. Sensibilisering over de mogelijke gezondheidsrisico's van verontreinigde gronden en informatievoorziening over flankerende maatregelen van de overheid (o.a. vrijstelling van saneringsplicht, cofinanciering, draagkrachtregelingen,...) hebben niet het gewenste effect gehad. Het is op dit moment duidelijk dat met de inzet van de huidige beleidsinstrumenten de doelstelling van onderzoek en bodemsanering van de gronden met historische bodemverontreiniging tegen respectievelijk uiterlijk 2028 en uiterlijk 2036 niet wordt gerealiseerd.

Er is bijgevolg nood aan een doeltreffend instrument om ook de nog niet onderzochte risicogronden en de eventuele aanwezige historische bodemverontreiniging aan de oppervlakte te krijgen zodat de bodemkwaliteit van alle gronden met historische risicoactiviteiten gekend is en kan aangepakt worden. Via een oriënterend bodemonderzoek krijgt de OVAM kennis van de kwaliteit van de bodem van gronden. Als in het bodemonderzoek een bodemverontreiniging wordt aangetroffen die een risico voor mens of milieu vormt, legt de OVAM verdere maatregelen op: het uitvoeren van een beschrijvend bodemonderzoek en in voorkomend geval ook daadwerkelijke bodemsanering, meer bepaald het opstellen van een bodemsaneringsproject en het uitvoeren van bodemsaneringswerken.

5. Beleidsdoelstelling

Het voorstel tot invoering van een bodemonderzoeksplicht uiterlijk 2025 met mogelijkheid tot vrijstelling van onderzoeksplicht kadert in een aantal doelstellingen van het **Milieubeleidsplan, de Beleidsnota Omgeving 2014-2019** en het **Strategisch Plan van de OVAM (2015-2020). Beleidsnota Omgeving 2014-2019**

OD 33: Duurzaam bodembeheer faciliteert de ruimtelijke ontwikkeling

Verontreinigde gronden moeten zoveel mogelijk terug ingezet worden als kwaliteitsvolle ruimte, zodat de druk verminderd wordt om bijkomende open ruimte aan te snijden.

OD 36: Duurzaam bodembeheer faciliteert economische ontwikkeling

De mogelijkheid wordt gecreëerd voor particulieren en KMO's die nooit risico-activiteiten hebben gedaan om vrijstelling van de verplichting tot bodemonderzoek te verlenen.

OD 37: Duurzaam bodembeheer is essentieel voor een gezonde en kwaliteitsvolle leefomgeving

Strategisch Plan van de OVAM (2015-2020)

SOD3: Voorkomen van bodemverontreiniging en saneren bestaande verontreiniging tegen 2036

OOD 10: Tegen 2036 willen we alle historische bodemverontreiniging saneren

Maatregel 10.2: Bodemonderzoeken worden afgerond tegen 2028

Tegen 2028 onderzoeken we de bodemkwaliteit van alle gronden waarop ooit risicoactiviteiten hebben plaatsgevonden. We geven prioriteit aan regio's en gemeenten met het grootste ontwikkelingspotentieel en de meeste bevolkingsimpact, gelet op het belang voor ruimtelijke ontwikkeling. Om de nodige informatie over verontreinigde gronden, brownfields en blackfields te verzamelen, is het belangrijk dat alle risicogronden onderzocht worden. We zetten maximaal in op het stimuleren, responsabiliseren en faciliteren van grondbezitters en -gebruikers om hun gronden te onderzoeken. *We verankeren in de wetgeving dat alle risicogronden tegen eind 2025 onderzocht moeten zijn.* Deze timing stelt ons in de mogelijkheid om niet-onderzochte gronden ambtshalve aan te pakken. Voor het onderzoeken van gronden in beschermingszones van waterwingebieden staat eind 2020 als datum.

SOD4: Duurzaam bodembeheer draagt bij tot een efficiënt ruimtegebruik, economische ontwikkeling en een gezonde leefomgeving.

OOD13: Duurzaam bodembeheer faciliteert de economische ontwikkeling

Maatregel 13.2: Vrijstellen saneringsplicht

Particulieren en kleine ondernemingen die te maken krijgen met een verontreiniging op hun grond, kijken vaak aan tegen onredelijk hoge kosten en een veelvoud aan administratieve verplichtingen. De OVAM wil die onbillijke situatie rechtekijken. Om te beginnen perken we de administratieve lasten voor bedrijven in. Daarnaast ondersteunen we de betrokken partijen waar nodig financieel.

We onderzoeken in welke gevallen de saneringsplicht nog steeds dermate onbillijk is, dat het aangewezen is de betreffende partijen vrijstelling te verlenen. Voor particulieren en kmo's die nooit risico-activiteiten hebben geëxploiteerd, wordt de mogelijkheid gecreëerd om vrijstelling te vragen van de verplichting tot bodemonderzoek.

De invoering van het nieuw verplicht onderzoeksmoment uiterlijk 2025 en een vrijstellingsmogelijkheid in het Bodemdecreet van 27 oktober 2006 heeft tot doel om de resterende circa 32.000 gronden met potentieel historische bodemverontreiniging in Vlaanderen (de 8000 resterende gronden hebben potentieel nieuwe bodemverontreiniging) uiterlijk eind 2028 met de inspanningen van de ondernemingen, overheden, burgers en de OVAM in kaart te brengen, zodat de sanering van de gronden met historische bodemverontreiniging met een risico voor mens of milieu uiterlijk 2036 kan worden gerealiseerd.

6. Opties

→ Nuloptie: voortzetting van een bestaande toestand

Behoud van de bestaande regeling voor het uitvoeren bodemonderzoeken met mogelijkheid tot vrijstelling saneringsplicht (na OBO)

In de nuloptie worden geen nieuwe beleidsmaatregelen voorzien. In de huidige bodemwetgeving bestaat de verplichting om een oriënterend bodemonderzoek (OBO) uit te voeren bij overdracht van een risicoground, bij sluiting van een risico-inrichting en periodiek voor in exploitatie zijnde risico-inrichtingen van categorie A en B (om de 10 en 20 jaar). Bovendien bestaat er in de huidige regeling geen mogelijkheid om vrijstelling van de onderzoeksplicht te bekomen. Die mogelijkheid is wel voorzien voor de verdere stappen na het oriënterend bodemonderzoek (vrijstelling van saneringsplicht). In dat geval kan de OVAM de bodemsanering ambtshalve uitvoeren en (pre)financieren.

Bij ongewijzigd beleid zal de bodemkwaliteit van alle gronden met potentieel historische bodemverontreiniging uiterlijk 2028 niet gekend zijn en zal de bodemsanering voor alle gronden met historische bodemverontreiniging eind 2036 niet gefinaliseerd zijn. Ingeschat wordt dat eind 2028 bij ongewijzigd beleid 20.600 risicogronden met potentieel historische verontreiniging nog niet onderzocht zullen zijn.

In de huidige bodemwetgeving is er voor eigenaars die hun risicoground wensen te verkopen geen mogelijkheid om vrijstelling van de bodemonderzoeksplicht te krijgen, ook al hebben ze niets te maken met de historische risico-activiteiten die op hun terrein in het verleden werden geëxploiteerd. Dit betekent dat betrokken eigenaars nog steeds inspanningen moeten doen om een bodemsaneringsdeskundige aan te stellen, het oriënterend bodemonderzoek te laten uitvoeren en eventueel een aanvraag tot vrijstelling van saneringsplicht in te dienen. Dit kan een zware last zijn voor particuliere eigenaars die in de meeste gevallen niet vertrouwd zijn met de bodemwetgeving. Daarenboven gaat het over activiteiten op hun gronden waar ze vaak in het geheel niet van op de hoogte waren bij de aankoop van het terrein in het verleden.

→ Optie 2: nieuwe beleidsmaatregel(en) – gekozen optie

Invoeren van een verplicht onderzoeksmoment uiterlijk 2025 met vrijstelling onderzoeksplicht voor particulieren met mogelijkheid tot overdracht van de risicoground zonder voorafgaand OBO

In het Bodemdecreet wordt een **verplicht onderzoeksmoment uiterlijk eind 2025** voorzien voor risicogronden met potentieel historische bodemverontreiniging waarvoor nog geen bodemonderzoek bij de OVAM beschikbaar is. Aangezien de doorlooptijd van een oriënterend bodemonderzoek tot het einde van de bodemsaneringswerken tot 8 jaar kan duren, is het van belang tegen eind 2028 de bodemonderzoeken af te ronden. Om alle resterende bodemonderzoeken eind 2028 te finaliseren, is het noodzakelijk de deadline van de uitvoering van de nieuwe bodemonderzoeksplicht te plaatsen op **uiterlijk eind 2025**. Na het verstrijken van de uiterste uitvoeringsdatum (uiterlijk 31 december 2025) kan de OVAM immers de risicogronden identificeren waarvoor de bodemonderzoeksplicht niet werd nageleefd en waarvan dus de bodemkwaliteit nog niet gekend is. Vervolgens kan de handhavingsprocedure in die dossiers worden opgestart met mogelijkheid voor de plichtige om zich alsnog in regel te stellen met finaal eventueel de ambtshalve uitvoering van het bodemonderzoek door de OVAM (toezichthouder). Voor die handhavingsprocedure wordt rekening gehouden met een termijn van 3 jaar. Vanaf de inwerkingtreding van de regeling kan vrijstelling van de onderzoeksplicht worden toegekend.

Tevens wordt **vrijstelling** van die nieuwe onderzoeksplicht voorzien voor particulieren die voldoen aan bepaalde voorwaarden (o.a. zelf de activiteit niet geëxploiteerd op de grond). Die vrijstelling wordt in dat geval ook doorgetrokken naar de verplichting om bij overdracht van de risicoground een oriënterend bodemonderzoek uit te voeren. Dit is een vrijstellingsmogelijkheid die in de huidige regeling niet bestaat. Voor betrokken eigenaars wordt bijgevolg de **overdracht van de risicoground mogelijk zonder voorafgaand oriënterend bodemonderzoek**.

De bestaande wetgeving voorziet reeds dat de OVAM ambtshalve kan overgaan tot uitvoering van bodemonderzoeken via siteaanpak en woonzoneprojecten. Hiervoor dienen de nodige budgetten en personeel te worden voorzien. De ambtshalve uitvoering van de bodemonderzoeken in het kader van de vrijstelling door de OVAM wordt ingepland voor de periode 2019-2028.

→ **Optie 3: nieuwe beleidsmaatregel(en)**

Invoeren van een verplicht onderzoeksmoment uiterlijk 2025 met vrijstelling onderzoeksplicht voor particulieren zonder mogelijkheid tot overdracht van de risicoground

In optie 3 wordt voorzien in eenzelfde wettelijke verplichting en vrijstellingsmogelijkheid als in optie 2 met als enige verschil dat de vrijstelling van de nieuwe onderzoeksplicht **niet** wordt doorgetrokken naar de bodemonderzoeksplicht bij de overdracht van risicoground.

De wetgeving voorziet dat de OVAM kan overgaan tot ambtshalve uitvoering van bodemonderzoeken via siteaanpak en woonzoneprojecten. Deze aanpak wordt opgestart per gemeente afhankelijk van het beschikbare personeel en budget van de OVAM.

Particulieren die sneller willen overdragen voordat de woonzone/site-aanpak door de OVAM wordt opgestart, zullen in deze optie zelf het bodemonderzoek moeten uitvoeren.

7. Analyse van de effecten

Doelgroepen

De doelgroepen van de regeling met betrekking tot het invoeren van een verplicht onderzoeksmoment uiterlijk eind 2025 en de mogelijkheid tot vrijstelling onderzoeksplicht, zijn de volgende :

- **ondernemingen** die een inrichting, aangeduid in de lijst van risico-inrichtingen met de categorie O (zie bijlage 1 van VLAREBO van 14 december 2007) exploiteren van vóór 29 oktober 1995 (verontreiniging die dateert van voor die datum wordt beschouwd als historische bodemverontreiniging);
- **particulieren** die eigenaar zijn van een risicoground waarop vóór 29 oktober 1995 risico-inrichtingen werden geëxploiteerd, maar waar nu geen risico-activiteiten meer worden uitgeoefend;
- **overheden**: Vlaamse, federale en lokale overheden als eigenaar van dergelijke risicogronden.

Andere betrokken partijen zijn de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (**OVAM**) die toezicht houdt op de uitvoering van het bodembeleid (milieuhandhaving) en ook de bevoegdheid heeft om ambtshalve een oriënterend bodemonderzoek uit te voeren (zowel in kader van milieuhandhaving als bij toekenning van vrijstelling van onderzoeksplicht), evenals een site-onderzoek bij site-aanpak voor woonzones.

Verdere betrokkenen zijn de **bodemsaneringsdeskundigen** onder wiens leiding een oriënterend bodemonderzoek wordt uitgevoerd, en de samenleving in het algemeen.

→ **Nuloptie : behoud van de bestaande regeling voor het uitvoeren van een verplicht bodemonderzoeken met mogelijkheid tot vrijstelling saneringsplicht (na OBO)**

Effectbeschrijving

Bij een ongewijzigd beleid (behoud van de huidige bodemonderzoeksverplichtingen en afwezigheid van vrijstellingsmogelijkheid) zal de doelstelling 2028 (alle risicogronden met potentieel historische bodemverontreiniging via een oriënterend bodemonderzoek in kaart brengen) en doelstelling 2036 (alle gronden met een ernstige historische bodemverontreiniging saneren) niet gerealiseerd worden.

In de huidige bodemwetgeving bestaat reeds de verplichting om een oriënterend bodemonderzoek uit te voeren in de volgende gevallen:

- bij de overdracht van een risicoground: gronden waarop momenteel of in het verleden een risico-inrichting wordt/werd geëxploiteerd en die ingedeeld worden in categorie O, A (A*) en B (B*);
- bij de sluiting van een risico-inrichting;
- periodieke onderzoeksplicht voor in exploitatie zijnde risico-inrichtingen van categorie A en B (bodemonderzoek om de 10 en 20 jaar).

Ondernemingen die op hun grond risico-inrichtingen van categorie A of B exploiteren, moeten in de huidige regeling een verplicht periodiek bodemonderzoek uitvoeren waarvan het tijdstip afhankelijk is van de startdatum

van de exploitatie van de betreffende inrichtingen. Ondernemingen met enkel een risico-inrichting van categorie O zullen enkel bij overdracht van de grond en sluiting van de inrichting een bodemonderzoek moeten uitvoeren.

Particulieren zullen enkel een bodemonderzoek moeten uitvoeren bij overdracht van hun terrein (tenzij in het uitzonderlijke geval dat zij er een risico-inrichting exploiteren van categorie A of B en er dus een periodieke bodemonderzoeksplicht bestaat).

Overheden die eigenaar zijn van risicogronden zullen geen onderzoek moeten uitvoeren zolang het terrein niet wordt overgedragen (tenzij in het uitzonderlijke geval dat zij er een risico-inrichting exploiteren van categorie A of B en er dus een periodieke bodemonderzoeksplicht bestaat).

Voor de ganse samenleving blijft er een grote onzekerheid naar milieu-impact van mogelijk verontreinigde terreinen, is er geen bijdrage tot vermindering van de druk op de open ruimte en blijven gronden met (potentieel of met de perceptie van) historische bodemverontreiniging onderbenut of verworpen ze tot brownfields. .

Inschattingen

Op basis van gegevens uit onder meer het Grondeninformatieregister van de OVAM en de gemeentelijke inventarissen van risicogronden wordt ingeschat dat er in Vlaanderen ongeveer **40.000 locaties** nog niet werden onderzocht. De locaties kunnen als volgt ingedeeld worden:

– 20.000 locaties waarop er ook vandaag nog risico-inrichtingen worden geëxploiteerd door ondernemingen: 18.000 locaties met inrichtingen van categorie A of B en 2000 locaties met inrichtingen van categorie O. Van de 18.000 locaties met risico-inrichtingen van categorie A of B en de 2000 locaties met risico-inrichtingen van categorie O wordt geschat dat 60% ook reeds vóór november 1995 in exploitatie waren en waar dus mogelijk historische bodemverontreiniging aanwezig is: 10.800 locaties (categorie A of B) en 1200 locaties (categorie O), en dus in totaal **12.000 locaties** met potentieel historische bodemverontreiniging.

– **10.000 locaties** in eigendom van Vlaamse, federale en lokale overheden met potentieel historische bodemverontreiniging;

– **10.000 locaties** in eigendom van particulieren die hierop geen (risico)activiteiten uitvoeren met potentieel historische bodemverontreiniging.

In totaal gaat het dus naar schatting om **32.000 locaties** met potentieel historische bodemverontreiniging waarvoor nog geen oriënterend bodemonderzoek werd uitgevoerd en die dus vallen onder de doelstelling 2028 en potentieel 2036.

Bij ongewijzigd beleid zullen zowel de ondernemingen, de overheden als de particulieren elk afzonderlijk te maken krijgen met de verplichting tot uitvoering van een oriënterend bodemonderzoek. De onderzoekskosten bij overdracht, stopzetting of periodieke onderzoeksplicht zullen **volledig** bij deze groepen liggen. Er is in de huidige wetgeving immers geen mogelijkheid tot vrijstelling van de bestaande onderzoeksverplichtingen voorzien.

De kost van een oriënterend bodemonderzoek bedraagt gemiddeld € 5000. De totale kost voor de doelgroepen bij ongewijzigd beleid bedraagt 40.000 locaties x € 5000 = **€ 200 miljoen** waarvan het tijdstip van uitgave afhankelijk is van het moment van overdracht van de grond, sluiting van de actieve risico-inrichting of tijdstip van periodieke onderzoeksplicht. Voor veel gronden zal dit tijdstip na 2028 liggen.

1) Ondernemingen: 20.000 locaties met actieve risico-inrichtingen door ondernemingen.

Inschatting van de totale onderzoekskosten voor ondernemingen met risicogronden met een A of B categorie bedragen dan 18.000 locaties x € 5000 = **€ 90 miljoen** gespreid over een termijn afhankelijk van het moment van de periodieke bodemonderzoeksplicht, overdracht van de grond of sluiting van de risico-inrichting. Ingeschat kan worden dat 13.000 locaties uiterlijk eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek hebben uitgevoerd in het kader van de bestaande onderzoeksverplichtingen.

Op de resterende 2000 locaties gaat het om risico-inrichtingen van categorie O en dus geldt er enkel een onderzoeksplicht bij overdracht van de grond of sluiting van de inrichting. De totale onderzoekskosten bedragen: 2000 locaties x € 5000 = **€ 10 miljoen**. Ingeschat kan worden dat 25% van die gronden zal overgedragen worden of de risico-inrichting zal gesloten worden in de periode tot 2028, dit zijn 500 locaties.

In totaal zullen de ondernemingen eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek hebben uitgevoerd voor 13.500 locaties waarvan 8100 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging.

2) Overheden: 10.000 locaties in eigendom van Vlaamse, federale en lokale overheden. Het overgrote deel van de locaties in eigendom van overheden zijn risicogronden omwille van activiteiten die in het verleden (bijvoorbeeld oude stortplaatsen) op de grond werden geëxploiteerd. Voor die locaties zullen de overheden bij ongewijzigd beleid enkel bij overdracht van de risicogrond een onderzoeksplicht hebben. Het aantal locaties

waar overheden zelf momenteel nog risico-inrichtingen exploiteren en ze dus een verplicht onderzoeksmoment bij stopzetting, overdracht en bij periodieke onderzoeksplicht hebben, is verwaarloosbaar.

Inschatting van de totale onderzoekskosten voor overheden bedraagt $10.000 \times € 5000 = € 50 \text{ miljoen gespreid over ongekende termijn}$ grotendeels afhankelijk van het tijdstip van overdracht. Ingeschat kan worden dat 20% van die gronden zal overgedragen worden in de periode tot 2028, dit zijn 2.000 locaties en zal er voor die locaties eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek zijn.

3) Burgers: 10.000 locaties in eigendom van particulieren. Vele locaties zijn risicogronden waar in het verleden risico-inrichtingen werden geëxploiteerd en waar nu veelal bewoning is. Particulieren krijgen enkel te maken met een verplicht onderzoeksmoment bij overdracht van het onroerend goed. Inschatting van de totale onderzoekskosten voor particulieren bedraagt $10.000 \times € 5000 = € 50 \text{ miljoen gespreid over ongekende termijn}$ (afhankelijk van tijdstip van overdracht). Ingeschat kan worden dat 15% zal overgedragen worden in de periode tot 2028, dit zijn 1.500 locaties en zal er voor die locaties eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek zijn.

De doelstelling 2028 en 2036 wordt niet gerealiseerd: eind 2028 zal bij ongewijzigd beleid naar schatting slechts voor **11.600 locaties** (8.100 + 2.000 + 1.500) van de 32.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging een oriënterend bodemonderzoek uitgevoerd en bij de OVAM beschikbaar zijn. Voor

20.400 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging zal de bodemkwaliteit bij ongewijzigd beleid eind 2028 nog niet gekend zijn.

[Vergelijkingstabel van alle effecten](#)

doelgroepen	voordelen		nadelen	
	omschrijving	schatting	omschrijving	schatting
Ondernemingen	<p>Locaties met actieve risico-inrichting van categorie A en B: uitvoering bodemonderzoek op basis van de bestaande onderzoeksplicht (periodieke plicht) van toepassing. Tijdstip afhankelijk van de startdatum</p> <p>Locaties met risico-inrichting van categorie O : enkel bodemonderzoek bij overdracht en sluiting. Keuzevrijheid ligt bij ondernemingen: zij bepalen zelf tijdstip van overdracht en sluiting dus uitvoering bodemonderzoek</p>	<p>18.000 locaties (onderzoekskost: €90 miljoen) waarvan 13.000 locaties eind 2028 onderzocht (onderzoekskost €65 miljoen) waarvan 7.800 locaties met potentieel historische verontreiniging</p> <p>2000 locaties (onderzoekskost: €10 miljoen) waarvan 500 locaties eind 2028 onderzocht (onderzoekskost:€2,5 miljoen) waarvan 300 locaties met potentieel historische verontreiniging</p>	<p>Potentieel gezondheidsrisico ingevolge uitblijven van onderzoek en aanpak van eventuele verontreiniging voor groot aantal locaties met potentieel historische verontreiniging.</p>	<p>13.500 locaties onderzocht eind 2028 (Onderzoekskost: €67,5 miljoen) waarvan 8.100 locaties met potentieel historische verontreiniging onderzocht eind 2028 (Onderzoekskost: €40,5 miljoen)</p> <p>3.900 locaties met potentieel historische verontreiniging eind 2028 niet onderzocht</p>

<p>Particulieren</p>	<p>Enkel verplicht onderzoek bij overdracht grond</p> <p>Keuzevrijheid ligt bij particulieren: zij bepalen zelf tijdstip van overdracht en dus uitvoering bodemonderzoek</p>	<p>10.000 locaties</p> <p>Onderzoekskost €50 miljoen</p>	<p>Potentieel risico voor gezondheid ingevolge uitblijven van onderzoek en aanpak van eventuele verontreiniging</p> <p>Onzekerheid over aanwezigheid bodemverontreiniging kan perceptie van ernstig bodemprobleem doen ontstaan met waardevermindering terrein tot gevolg</p> <p>Geen mogelijkheid tot vrijstelling van onderzoeksplicht bij overdracht risicoground</p> <p>Particulieren moeten zelf volledig last en kostprijs van bodemonderzoek dragen</p> <p>Weinig draagvlak voor uitvoering verplicht bodemonderzoek bij overdracht ingeval particulier niets met historische risico-inrichting te maken heeft</p>	<p>1.500 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging onderzocht eind 2028</p> <p>Onderzoekskost: € 7,5 miljoen</p> <p>8.500 locaties met potentieel historische verontreiniging eind 2028 niet onderzocht</p>
<p>Overheden (Vlaamse, federale als lokale overheden)</p>	<p>Enkel verplicht onderzoek bij overdracht grond of sluiting risico-inrichting</p> <p>Keuzevrijheid ligt bij overheden: zij bepalen zelf tijdstip van overdracht/sluiting en dus uitvoering bodemonderzoek</p>	<p>10.000 locaties</p> <p>Onderzoekskost €50 miljoen</p>	<p>Geen kennis over de bodemkwaliteit van alle risicogronden en dus op gebruikspotentieel ervan. Rem op ontwikkeling of benutting van de gronden</p> <p>Potentieel risico voor gezondheid ingevolge uitblijven van onderzoek en aanpak van eventuele verontreiniging</p>	<p>2.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging onderzocht eind 2028</p> <p>Onderzoekskost:€ 10 miljoen</p> <p>8.000 locaties met potentieel historische verontreiniging eind 2028 niet onderzocht</p>

OVAM			<p>Doelstelling 2028 en 2036 wordt niet gerealiseerd</p> <p>Geen programmatorische aanpak ambtshalve bodemonderzoeken door OVAM, maar ad hoc</p> <p>Information gap in Grondeninformatieregister en bodemattesten van de OVAM voor de niet onderzochte gronden</p>	Huidige OVAM-budget uitvoering site-onderzoeken: € 350.000 per jaar
Bodemsaneringsdeskundigen			Inkomsten uit bodemonderzoeken en begeleiding bodemsaneringen over langere termijn te spreiden	
Samenleving			<p>Uitblijven van bodemonderzoeken en saneringen hebben potentieel schadelijke impact naar de leefomgeving</p> <p>Geen versnelde bijdrage tot vermindering druk op open ruimte</p> <p>Geen rem op ontstaan van brownfields</p> <p>Rem op economische ontwikkeling</p>	

Optie 2: nieuwe beleidsmaatregel(en) – gekozen optie :
Invoeren van een verplicht onderzoeksmoment uiterlijk eind 2025 met vrijstelling onderzoeksplicht voor particulieren met mogelijkheid tot overdracht van de risicogrond

Effectbeschrijving

Door het invoeren van een verplicht onderzoeksmoment zullen eigenaars van gronden met risico-inrichtingen die werden aangevat vóór november 1995 en ondernemingen met risico-inrichtingen van categorie O waarvan de

exploitatie werd aangevat vóór november 1995 uiterlijk eind 2025 een oriënterend bodemonderzoek moeten uitvoeren voor zover op die grond nog geen oriënterend bodemonderzoek werd uitgevoerd.

Inschattingen

1) Ondernemingen

In de voorgestelde regeling komen de ondernemingen met uitsluitend risico-inrichting van categorie O die vóór november 1995 gestart zijn onder het toepassingsgebied van het nieuw verplichte onderzoeksmoment, dit zijn naar schatting 1200 locaties. Voor die **1200 locaties** zal uiterlijk eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek uitgevoerd zijn. De ondernemingen komen niet in aanmerking voor de vrijstelling van onderzoeksplicht aangezien ze zelf de bodembedreigende activiteiten hebben geëxploiteerd (beginsel 'vervuiler betaalt'), dan wel eigenaar van de grond waren tijdens de exploitatie van de inrichting. De onderzoekskosten ten bedrage van 1.200 locaties x 5.000 euro= **€ 6 miljoen** vallen dan ook volledig ten laste van de ondernemingen.

De overige ondernemingen met risico-inrichtingen van categorie O dateren van na november 1995 (800 locaties) en vallen enkel onder de bestaande onderzoeksplicht (bij overdracht van risicogrond en sluiting van risico-inrichting). Ingeschat kan worden dat 25% van die gronden zal overgedragen worden of de risico-inrichting zal gesloten worden in de periode tot 2028: dit zijn **200 locaties** waarvoor eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek beschikbaar zal zijn. De onderzoekskosten bedragen: 200 locaties x 5.000 euro= **€ 1 miljoen**.

Ondernemingen met een actieve risico-inrichting van categorie A of B (18.000 locaties) vallen niet onder de nieuwe onderzoeksplicht, maar enkele onder de bestaande periodieke onderzoeksplicht (tijdstip afhankelijk is van de startdatum van de activiteiten) en de bestaande onderzoeksplicht bij sluiting van de inrichting en bij overdracht van de risicogrond. Ingeschat kan worden dat 13.000 locaties uiterlijk eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek hebben uitgevoerd in het kader van de bestaande onderzoeksverplichtingen, waarvan **7.800 locaties** (60%) met potentieel historische bodemverontreiniging. De onderzoekskosten bedragen: 7.800 locaties x 5.000 euro= **€ 39 miljoen**.

2) Particulieren

Particulieren die eigenaar zijn van een risicogrond waar vóór november 1995 risico-inrichtingen uitgebaat werden, vallen onder het toepassingsgebied van het nieuw verplicht onderzoeksmoment. Het gaat om **10.000 locaties** die in principe uiterlijk eind 2028 zullen onderzocht zijn. De onderzoekskosten bedragen 10.000 locaties x 5.000 euro= **€50 miljoen**.

In deze optie wordt in de wetgeving opgenomen dat particulieren kunnen worden vrijgesteld van de nieuwe onderzoeksverplichting als zij voldoen aan drie voorwaarden: 1) de eigenaar heeft de risico-inrichting(en) niet geëxploiteerd; 2) de risico-inrichtingen was niet aanwezig tijdens zijn eigenaarschap; 3) de eigenaar heeft de locatie sedert de verwerving enkel gebruikt voor particulier gebruik.

Ingeschat kan worden dat particulieren voor 80% van de locaties voor vrijstelling in aanmerking komen, dit zijn 8.000 locaties. Overdrachten van die gronden worden eveneens mogelijk zonder de voorafgaande verplichting van een bodemonderzoek.

Voor **2000 locaties** zal het bodemonderzoek wel moeten worden uitgevoerd door particulieren uiterlijk eind 2028. De onderzoekskosten voor de particulieren bedragen: 2.000 locaties x 5.000 euro= **€10 miljoen**.

Bij vrijstelling van onderzoeksplicht gaat de OVAM het bodemonderzoek uitvoeren en dus naar inschatting voor **8.000 locaties**. Dit gebeurt met een programmatorische aanpak over een periode van 10 jaar (2019-2028) met inzet van het site-instrument hetgeen schaalvoordelen met zich brengt. De totale onderzoekskosten voor de OVAM worden ingeschat op: 8.000 locaties x 3.750 euro= **€30 miljoen**.

3) Overheden

Overheden die eigenaar zijn van risicogronden waarop vóór november 1995 risico-inrichtingen werden geëxploiteerd (**10.000 locaties**), vallen eveneens onder het nieuw verplicht onderzoeksmoment en zullen uiterlijk eind 2018 uitgevoerd zijn. De overheden komen niet in aanmerking voor de vrijstelling omdat ze veelal eigenaar waren van de gronden op het moment van de uitvoering van de bodembedreigende activiteiten, dan wel waren ze betrokken bij de uitvoering van die activiteiten of hebben ze er inkomsten uit verworven.

De totale onderzoekskosten voor de overheden bedraagt: 10.000 locaties x 5.000 euro= **€50 miljoen**. Ingevolge de nieuwe bodemonderzoeksplicht zullen de betreffende overheden versneld met deze onderzoekskosten worden geconfronteerd.

4) Bodemsaneringsdeskundigen

Bodemsaneringsdeskundigen zullen in de periode 2018-2028 veel meer opdrachten ontvangen voor het uitvoeren van oriënterende bodemonderzoeken, met een piek in de jaren 2023 tot 2025. Op basis van die bodemonderzoeken zal tot uiting komen op welke gronden een ernstige historische bodemverontreiniging

aanwezig is en dus moeten gesaneerd worden. In de periode tot 2036 zullen de bodemsaneringsdeskundigen inkomsten verwerven uit de begeleiding van die bodemsaneringen.

Het voorgaande betekent dat van de 40.000 nog te onderzoeken locaties er eind 2028 34.400 locaties zullen onderzocht zijn. Als we kijken naar de locaties met potentieel historische verontreiniging, dan kan ingeschat worden dat voor **29.000 locaties** van de 32.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek beschikbaar zal zijn. De doelstelling 2028 wordt hiermee benaderd. In vergelijking met de nuloptie zullen eind 2028 17.400 locaties met potentieel historische verontreiniging meer onderzocht zijn.

Ingevolge de mogelijkheid tot vrijstelling van de onderzoeksplicht voor particulieren bedraagt in optie 2 de budgettaire impact van **30 miljoen euro** voor de OVAM in de periode 2019-2028:

Dit is 23 miljoen euro meer in vergelijking met de nuloptie (2,3 miljoen euro jaarlijks).

Voor de particulieren zullen de onderzoekskosten gelet op de vrijstelling van saneringsplicht in vergelijking met de nuloptie **40 miljoen euro lager** liggen. In deze optie wordt voor de particulieren met vrijstelling van de nieuwe

bodemonderzoeksplicht (8.000 locaties) verder ook de overdracht mogelijk zonder de voorafgaandelijke verplichting van een oriënterend bodemonderzoek.

In deze optie worden de onderzoekskosten voor het grootste deel weggenomen bij de particulieren en doorgeschoven naar de OVAM. De OVAM kan door het bundelen van locaties in een woonzone/siteaanpak de onderzoekskosten verminderen tot **30 miljoen** met de uitvoering gespreid van 2019 tot 2028.

Vergelijkingstabel van alle effecten

doelgroepen	voordelen		nadelen	
	omschrijving	schatting	omschrijving	schatting
Ondernemingen	<p>Locaties met actieve risico-inrichting van categorie A en B: uitvoering bodemonderzoek op basis van de bestaande onderzoeksplicht (periodieke plicht) van toepassing. Tijdstip afhankelijk van de startdatum</p> <p>Locaties met risico-inrichting van categorie O gestart voor nov 1995: nieuwe bodemonderzoeksplicht eind 2025</p> <p>Locaties met risico-inrichting van categorie O gestart na nov 1995: bodemonderzoek bij overdracht en sluiting. Keuzevrijheid ligt bij ondernemingen: zij bepalen zelf tijdstip van overdracht en sluiting dus uitvoering bodemonderzoek</p>	<p>18.000 locaties (onderzoekskost: €90 miljoen) waarvan 13.000 locaties eind 2028 onderzocht (onderzoekskost: €65 miljoen) waarvan 7.800 locaties met potentieel historische verontreiniging (onderzoekskost:: €39 miljoen)</p> <p>1.200 locaties die eind 2028 onderzocht (onderzoekskost : €6 miljoen)</p> <p>800 locaties (onderzoekskost:: €4 miljoen) waarvan 200 locaties eind 2028 onderzocht (onderzoekskost:: €1 miljoen)</p>	<p>Nieuwe wettelijke verplichting: verplicht onderzoeksmoment eind 2025 voor 1.200 locaties en dus geen keuzevrijheid voor die ondernemingen</p> <p>Vervroeging van bodemonderzoek en dus onderzoekskost voor de betreffende ondernemingen</p>	<p>14.400 locaties onderzocht eind 2028 (Onderzoekskost: €72 miljoen) waarvan 9.000 locaties met potentieel historische verontreiniging (Onderzoekskost: €45 miljoen) = 900 locaties meer dan in optie 1 = onderzoekskost voor ondernemingen €4,5 miljoen hoger dan in optie 1</p>

<p>Particulieren</p>	<p>Mogelijkheid van vrijstelling onderzoeksplicht – verhoging draagvlak van bodembeleid</p> <p>Bij vrijstelling onderzoeksplicht : – verkoop mogelijk zonder voorafgaand bodemonderzoek – rechtszekerheid over de ambtshalve uitvoering van een oriënterend bodemonderzoek door de OVAM – geen kosten voor uitvoering oriënterend bodemonderzoek – toekenning vrijstelling saneringsplicht op basis van dossier</p> <p>Kennis betreffende de bodemkwaliteit en potentiële gezondheidsrisico en eventuele noodzaak tot bodemsanering</p>		<p>Nieuwe wettelijke verplichting: verplicht onderzoeksmoment eind 2025 voor 10.000 locaties en dus geen keuzevrijheid voor die particulieren</p> <p>Indien geen vrijstelling onderzoeksplicht : uitvoeren bodemonderzoek voor eind 2025 + onderzoekskost</p>	<p>10.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging onderzocht eind 2028 = 8.500 locaties meer dan in optie 1</p> <p>Vrijstelling onderzoeksplicht voor 8.000 locaties. Ambtshalve uitvoering door de OVAM uiterlijk eind 2028 (periode 2019-2028) Onderzoekskost voor OVAM: 8.000 locaties x 3.750 euro= €30 miljoen</p> <p>Geen vrijstelling onderzoeksplicht voor 2.000 locaties Onderzoekskost voor particulieren: 2.000 locaties x 5.000 euro= €10 miljoen</p>
<p>Overheden (Vlaamse, federale als lokale overheden)</p>	<p>Kennis betreffende de bodemkwaliteit en potentiële gezondheidsrisico en eventuele noodzaak tot bodemsanering</p>		<p>Nieuwe wettelijke verplichting: verplicht onderzoeksmoment eind 2025 voor 10.000 locaties en dus geen keuzevrijheid voor die overheden</p>	<p>10.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging onderzocht eind 2028 = 8.000 locaties meer dan in optie 1</p> <p>Onderzoekskosten voor overheden: 10.000 locaties x 5.000 euro= € 50 miljoen tegen 2028 in plaats van gespreid over ongekende termijn</p>

OVAM	<p>Kennis betreffende de bodemkwaliteit van risicogronden met potentieel historische bodemverontreiniging gekend tegen ten laatste 2028</p> <p>Benaderen van doelstelling 2028</p>		<p>Hogere beheerskosten : beoordeling vrijstelling onderzoeksplicht + ambtshalve uitvoering bodemonderzoeken voor 8.000 locaties in periode 2019-2028</p> <p>Noodzaak bijkomende financiële middelen voor de OVAM</p> <p>Bijkomende taken OVAM (3 VTE) die opgevangen worden binnen bestaande personeelbestand</p> <p>Programmatische aanpak via siteregeling geeft schaalvoordelen</p>	<p>Beheerskosten OVAM in periode 2019-2028: €30 miljoen</p> <p>Beheerskosten OVAM €26.5 miljoen hoger dan in optie 1: jaarlijks €2,65 miljoen</p>
Bodemsaneringsdeskundigen	Verhoogd aantal opdrachten voor uitvoering bodemonderzoeken			

Samenleving	<p>Kennis van de bodemkwaliteit van risicogronden met potentieel historische verontreiniging is gekend uiterlijk 2028 en maakt doelstelling 2036 haalbaar</p> <p>Ingevolge versnelde uitvoering bodemonderzoeken en saneringen kan versneld potentieel schadelijke impact naar de leefomgeving worden weggenomen</p> <p>Versnelde bijdrage tot vermindering druk op open ruimte</p> <p>Rem op ontstaan van brownfields</p> <p>Stimulans voor economische ontwikkeling</p>			
-------------	---	--	--	--

**Optie 3: nieuwe beleidsmaatregel(en)
Invoeren van een verplicht onderzoeksmoment in 2025 met vrijstelling onderzoeksplicht voor particulieren zonder mogelijkheid tot overdracht van de risicoground**

Effectbeschrijving

Optie 3 heeft dezelfde draagwijdte als optie 2 met dat verschil dat in optie 3 de wetgeving niet voorziet dat de particulieren die vrijstelling van de nieuwe onderzoeksplicht hebben bekomen (8.000 locaties) hun risicoground kunnen overdragen zonder voorafgaand bodemonderzoek. Dit betekent dat als de betreffende particulieren sneller hun risicoground willen overdragen dan de voorziene programmatorische aanpak van de bodemonderzoeken door de OVAM, dan zullen zij het oriënterend bodemonderzoek zelf moeten uitvoeren en bekostigen.

Naar inschatting zal dit het geval zijn voor 10% van de 8000 locaties waar de particulieren vrijstelling van onderzoeksplicht hebben bekomen, dit is 800 locaties waar de particulier in het kader van de overdracht alsnog zelf het oriënterend bodemonderzoek zal uitvoeren en niet de OVAM in haar programmatorische aanpak van de vrijstellingsdossiers. Op die manier hebben de kopers van de betreffende gronden voorafgaand aan de aankoop kennis over de bodemkwaliteit van de grond en kunnen ze op zorgvuldige wijze een beslissing nemen over de aankoop van de grond.

In optie 3 zal de OVAM in het kader van vrijstelling onderzoeksplicht bijgevolg voor 7200 locaties uiterlijk 2028 een oriënterend bodemonderzoek uitvoeren en de particulieren voor 2800 locaties. Dit betekent in vergelijking met optie 2 voor de particulieren een **meerkost van 4 miljoen** euro (800 locaties x 5.000 euro) en voor de OVAM een **vermindering van de beheerskosten met 3 miljoen** euro (800 locaties x 3750 euro) over 10 jaar (2019-2028).

Voor het overige zijn de inschattingen gelijklopend aan deze van optie 2. Dit betekent dat voor **29.000 locaties** van de 32.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging eind 2028 een oriënterend bodemonderzoek beschikbaar zal zijn. De doelstelling 2028 wordt hiermee benaderd. In vergelijking met de nuloptie zullen eind 2028 dus 17.400 locaties met potentieel historische verontreiniging meer onderzocht zijn.

Verder zal de beheerskost voor de OVAM **26.5 miljoen euro hoger** liggen in de periode 2019-2028 (2,65 miljoen euro per jaar) dan in optie 1 (3.5 miljoen euro in de periode 2019-2028 of 350.000 euro jaarlijks)

Vergelijkingstabel van alle effecten

doelgroepen	voordelen		nadelen	
	omschrijving	schatting	omschrijving	schatting
Ondernemingen	Zie optie 2	Zie optie 2	Zie optie 2	Zie optie 2
Particulieren	<p>Mogelijkheid van vrijstelling onderzoeksplicht – verhoging draagvlak van bodembeleid</p> <p>Bij vrijstelling onderzoeksplicht : – rechtszekerheid over de ambtshalve uitvoering van een oriënterend bodemonderzoek door de OVAM – geen kosten voor uitvoering oriënterend bodemonderzoek – toekenning vrijstelling saneringsplicht op basis van dossier</p> <p>Kennis betreffende de bodemkwaliteit en potentiële gezondheidsrisico en eventuele noodzaak tot bodemsanering</p>	<p>10.000 locaties die verplicht moeten onderzocht worden tegen 2025</p> <p>bij vroegtijdige overdracht : zelf bodemonderzoek laten uitvoeren onderzoekskosten van €15 miljoen</p>	<p>Indien geen vrijstelling onderzoeksplicht : verplicht onderzoeksmoment tegen 2025 (2000 locaties)</p> <p>Bij vrijstelling onderzoeksplicht : geen verkoop mogelijk zonder voorafgaand bodemonderzoek (800 locaties)</p>	<p>10.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging onderzocht eind 2028 = 8.500 locaties meer dan in optie 1</p> <p>Geen vrijstelling onderzoeksplicht voor 2.000 locaties Onderzoekskosten voor particulieren: 2.000 locaties x 5.000 euro= €10 miljoen</p> <p>Overdracht door particulieren vóór ambtshalve tussenkomst OVAM: onderzoeksplicht voor particulieren voor 800 locaties en onderzoekskosten particulieren: 800 locaties x 5000 euro= €4 miljoen</p> <p>Vrijstelling onderzoeksplicht voor 8.000 locaties.</p> <p>Ambtshalve uitvoering door de OVAM uiterlijk eind 2028 (periode 2019-2028): 8000 locaties – 800 locaties= 7200 locaties. Onderzoekskosten voor OVAM: 7200 locaties x 3.750 euro= €27 miljoen</p>
Overheden (Vlaamse, federale als lokale overheden)	Zie optie 2	Zie optie 2	Zie optie 2	Zie optie 2

OVAM	<p>Kennis betreffende de bodemkwaliteit van risicogronden met potentieel historische bodemverontreiniging gekend tegen ten laatste 2028</p> <p>Benaderen van doelstelling 2028</p>		<p>Hogere beheerskosten : beoordeling vrijstelling onderzoeksplicht + ambtshalve uitvoering bodemonderzoeken voor 7.200 locaties in periode 2019-2028</p> <p>Noodzaak bijkomende financiële middelen voor de OVAM</p> <p>Bijkomend takenpakket OVAM (3VTE) wordt opgevangen binnen huidig personeelsbestand</p> <p>Programmatische aanpak via siteregeling geeft schaalvoordelen</p>	<p>Onderzoekskosten OVAM 2019-2028: €27 miljoen</p> <p>Beheerskosten OVAM €20 miljoen hoger dan in optie 1 (periode 2019-2028): jaarlijks €2 miljoen</p>
Bodemsaneringsdeskundigen	Zie optie 2			
Samenleving	Zie optie 2			

8. Vergelijking van de opties

De opties voor de beleidsmaatregel worden vergeleken op basis van de volgende drie criteria:

- effectiviteit: in welke mate draagt de beleidsmaatregel bij tot de realisatie van de doelstelling om tegen eind 2028 een bodemonderzoek uit te voeren voor alle risicogronden met potentieel historische bodemverontreiniging die tot op heden nog niet onderzocht zijn om op die manier de bodemkwaliteit van die gronden en de eventuele noodzaak tot verdere maatregelen en bodemsanering tijdig te kennen. Bovendien is belangrijk dat de inspanningen en kosten die gemaakt worden bij de uitvoering van de beleidsmaatregel in verhouding zijn tot de opbrengst ervan.
- kosten van uitvoering beleidsmaatregel en verhouding van kosten tot opbrengst: wat zijn de onderzoekskosten voor de onderzoeksplichtigen (ondernemingen, particulieren en overheden) en beheerskosten van de OVAM (onderzoekskosten en personeelskosten) en wat is de verhouding tussen de geraamde kosten en de verwachte realisatie van de doelstelling (efficiëntie).
- draagvlak voor het bodembeleid bij de particulieren die geen link hebben met de verontreinigende activiteiten die op hun terrein werden uitgbaat in het verleden, in het bijzonder het draagvlak voor de bestaande bodemonderzoeksverplichtingen (geen vrijstelling mogelijk) en het nieuwe verplichte onderzoeksmoment (met

vrijstellingsmogelijkheid voor particulieren + in optie 2 uitgebreid tot de onderzoeksplicht bij overdracht van risicoground).

Gelet op het belang van het realiseren van de doelstelling 2036 (en dus ook doelstelling 2028) is de doeltreffendheid van de beleidsmaatregel het belangrijkste beslissingscriterium.

Opties	Doelstelling 2028	Totale onderzoeks- en beheerskost (2018-2028)	Draagvlak
Nuloptie	- (11.600/32.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging: ca 36%)	+ – 58 miljoen euro onderzoekskosten ondernemingen, particulieren en overheden – 7 miljoen euro onderzoekskosten OVAM	-
Optie 2 – nieuwe onderzoeksplicht eind 2025 – vrijstelling onderzoeksplicht particulieren – overdracht risicoground zonder voorafgaand OBO voor vrijgestelde particulieren	++ (29.000/32.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging: ca 90%)	- – 105 miljoen euro onderzoekskosten ondernemingen, particulieren en overheden – 30 miljoen euro onderzoekskosten OVAM	++
Optie 3 – nieuwe onderzoeksplicht eind 2025 – vrijstelling onderzoeksplicht particulieren – geen overdracht risicoground zonder voorafgaand OBO voor vrijgestelde particulieren	++ (29.000/32.000 locaties met potentieel historische bodemverontreiniging: ca 90%)	- – 109 miljoen euro onderzoekskosten ondernemingen, particulieren en overheden – 27 miljoen euro onderzoekskosten OVAM	+

Optie 2 en 3 benaderen de beoogde doelstelling 2028 (90%) en scoren daarom op het belangrijkste criterium van doeltreffendheid beduidend hoger dan de nuloptie (36%). In optie 2 en 3 krijgen we aldus binnen een korte tijdsperiode (10 jaar) zicht op de bodemkwaliteit van het grootste deel van de risicogrounden (90%) met potentieel historische bodemverontreiniging waarvoor vandaag nog geen bodemonderzoek beschikbaar is. In de nuloptie zou er naar schatting 18 jaar extra nodig zijn om hetzelfde resultaat te bereiken. Als we dit in rekening brengen, ligt de efficiëntie van de beleidsmaatregel van optie 2 en 3 in het licht van de realisatie van de doelstelling 2028 en 2036 hoger dan die van de nuloptie, hoewel de onderzoekskosten voor de ondernemingen, burgers en overheden en de beheerskosten voor de OVAM in optie 2 en 3 in de periode 2019-2028 hoger liggen dan in de nuloptie. In vergelijking met optie 3 ligt de efficiëntie van optie 2 iets hoger (schaalvoordelen + ervaring en kennis

OVAM met bodemproblematiek). Ook wat het draagvlak van de beleidsmaatregel betreft, scoort optie 2 iets hoger dan optie 3, omdat in die optie de vrijstelling van de nieuwe bodemonderzoeksplicht voor particulieren wordt doorgetrokken naar het onderzoek bij overdracht van de risicoground.

Op basis van voorgaande afweging wordt gekozen voor de beleidsmaatregel van optie 2, meer bepaald een wettelijke verplichting tot het uitvoeren van een oriënterend bodemonderzoek uiterlijk eind 2025 voor gronden met potentieel historische bodemverontreiniging die nog niet onderzocht werden, met daaraan gekoppeld de mogelijkheid tot vrijstelling onderzoeksplicht voor particulieren en voor betrokken particulieren de mogelijkheid tot overdracht van de risicoground zonder verplicht voorafgaand bodemonderzoek.

9. Uitvoering

– Aanpassing wetgeving

De invoering van de nieuwe bodemonderzoeksplicht vereist enkel een **wijziging van het Bodemdecreet**. De Vlaamse regering moet geen nadere regelen vaststellen om uitvoering te geven aan de onderzoeksplicht. De bestaande regels over het oriënterend bodemonderzoek van het VLAREBO en de standaardprocedure voor het oriënterend bodemonderzoek zijn van toepassing.

– Inventarisatie risicogronden

Via het lopende **inventarisatieproject** is de OVAM in samenwerking met steden en gemeenten bezig om de bestaande gemeentelijke inventarissen van risicogronden te vervolledigen, zodat via koppeling met het Grondeninformatieregister van de OVAM kan geïdentificeerd worden welke gronden met historische risico-activiteiten nog onderzocht moeten worden. alle risicogronden in kaart te brengen. De inventarisatie zal tegen eind 2017 en dus netvoor de invoering van de nieuwe bodemonderzoeksplicht gefinaliseerd zijn.

– Communicatie

De OVAM zal bij de inwerkingtreding van het wijzigingsdecreet (1 januari 2018) zorgen voor een **algemene communicatie** naar de diverse actoren, zijnde de notarissen, bodemsaneringsdeskundigen en gemeenten.

De OVAM voorziet een **gerichte communicatie naar de betrokkenen** van de algemene onderzoeksplicht. Aangezien de gronden die onder het toepassingsgebied van de nieuwe onderzoeksplicht vallen eind 2017 kunnen geïdentificeerd worden, zal de OVAM zal de eigenaars/gebruikers van deze gronden tijdig kunnen aanschrijven en op de hoogte kunnen brengen van hun bodemonderzoeksplicht en de mogelijkheid tot vrijstelling voor particulieren.

– Ambtshalve uitvoering door de OVAM vanaf kort na inwerkingtreding verplichting 1 januari 2018: spreiden over 10 jaar

In de gekozen optie kunnen particulieren vrijgesteld worden van de bodemonderzoeksplicht als ze voldoen aan een aantal voorwaarden. De gronden waarvoor vrijstelling werd toegekend, zullen per gemeente worden gebundeld en het bodemonderzoek zal ambtshalve door de OVAM worden uitgevoerd via een programmatorische woonzone- of siteaanpak. Die programmatorische aanpak loopt over de periode 2019-2028 met een jaarlijks budget van 3 miljoen euro. In dat kader zal de OVAM via de overheidsopdrachtenwetgeving erkende bodemsaneringsdeskundigen aanstellen om de bodemonderzoeken uit te voeren.

10. Administratieve lasten – beheerskosten

De wijzigingen betekenen een significante verschuiving van de onderzoekskosten van particulieren naar de overheid.

De ambtshalve onderzoekskosten voor de OVAM worden ingeschat op €30 miljoen over een periode van 10 jaar (2019-2028). Dit betekent in vergelijking met de nul situatie een extra budgettaire impact van **€26.5 miljoen** in de periode 2019-2028 en dus jaarlijks €2,65 miljoen.

Eveneens zal deze aanpak een verhoging van het takenpakket van de OVAM met zich brengen die geschat wordt op 3 VTE voor een periode van 10 jaar. De bijkomende taken kunnen als volgt beschreven worden :

- beoordeling vrijstelling onderzoeksplicht particulieren;
- ambtshalve uitvoering bodemonderzoeken via opname in woonzone- of site-aanpak per gemeente;
- opstart + opvolging woonzone- en site-aanpak per gemeente;
- evaluatie bodemonderzoeken en beheer van de gegevens in het Grondeninformatieregister;
- toezicht en handhaving nieuwe bodemonderzoeksplicht.

Gelet op de huidige besparingscontext en personeelsafbouwbeleid worden de extra taken die voortkomen uit het nieuwe beleidsmaatregel voor de OVAM evenwel opgevangen binnen het huidige personeelsbestand, dit door een doorgedreven digitalisatie en informatisering die de afgelopen periode is uitgewerkt.

11. Handhaving

Het toezicht op en de handhaving van de voorgestelde nieuwe bodemonderzoeksplicht gebeurt op basis van het Milieuhandhavingsdecreet van 21 december 2007 (Titel XVI van het Decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid) en het Milieuhandhavingsbesluit van 12 december 2008: zie artikel 172 en 173 van het Bodemdecreet.

Op basis van die milieuhandhavingsregeling oefenen de toezichthouders van de OVAM toezicht uit op de naleving van de bepalingen van het Bodemdecreet. Ze kunnen gebruik maken van de instrumenten van het milieuhandhavingsdecreet (raadgeving of aanmaning) om te voorkomen dat een inbreuk gebeurt.

Bij vaststelling van een overtreding in een verslag van vaststelling (milieu-inbreuk) kunnen de toezichthouders aan de vermoedelijke overtreder bestuurlijke maatregelen (regularisatiebevel) opleggen om de overtreding ongedaan te maken (bestuurlijke handhaving). Als de overtreder nalaat om zich binnen de vooropgestelde termijn alsnog in regel te stellen, kunnen de toezichthouders het bodemonderzoek zelf uitvoeren op kosten van de vermoedelijke overtreder.

De bestaande bodemonderzoeksplichten worden in het milieuhandhavingsbesluit als een milieu-inbreuk (depenalisatie), zodat ook de nieuwe bodemonderzoeksplicht dezelfde kwalificatie zal moeten krijgen via aanpassing van bijlage III van het Milieuhandhavingsbesluit. Bij vaststelling van een overtreding zullen de toezichthouders van de OVAM een verslag van vaststelling opmaken en een kopie ervan bezorgen aan de Gewestelijke Entiteit die op haar beurt een administratieve geldboete kan opleggen aan de vermoedelijke

overtreder. De overtreder kan tegen die beslissing van de gewestelijke entiteit een beroep instellen bij het milieuhandhavingcollege.

De kosten van ambtshalve uitvoering door de toezichthouders van de OVAM zal worden ingevorderd via de procedure van het dwangbevel zoals opgenomen in het Milieuhandhavingdecreet.

De handhaving van de nieuwe onderzoeksplicht door de toezichthouders van de OVAM wordt ingepland voor de periode eind 2025 tot eind 2028.

12. Evaluatie

De inschattingen naar effecten wordt momenteel gemaakt op basis van inschattingen via databankbevraging (o.a. Grondeninformatieregister van de OVAM en gemeentelijke inventaris van risicogronden) en reeds lopende projecten.

De OVAM zal de effectiviteit en efficiëntie van de nieuwe bodemonderzoeksplicht en de mogelijke vrijstelling voor particulieren permanent monitoren en in de periode 2019-2028 zal jaarlijks een evaluatie gemaakt van de voortgang en de realisatie van de vooropgestelde doelstellingen. Bij vaststelling dat dit niet het geval is, wordt gezocht naar de oorzaak: onjuiste inschatting of analyse van de problematiek, inzet van het verkeerde beleidsinstrument of gebreken in de uitvoering of handhaving. De bevindingen worden voorgelegd aan de politieke besluitvormers om op zorgvuldige wijze te kunnen beslissen over een eventuele bijsturing.

In het wijzigingsvoorstel is niet expliciet een evaluatiebepaling opgenomen. Wel bestaat op grond van artikel 174 van het Bodemdecreet de verplichting voor de Vlaamse Regering om jaarlijks bij het Vlaams parlement verslag uit te brengen over de uitvoering van het decreet. De evaluatie van de efficiëntie en effectiviteit van de nieuwe bodemonderzoeksplicht zal hierin worden meegenomen.

13. Consultatie

In het kader van de optimalisatie van het bodembeleid werd op 26 februari 2014 door de OVAM een **workshop** georganiseerd waarop een aantal oplossingsrichtingen werden afgetoetst met een panel van externe deskundigen in het bodembeleid. Ook werden in de voorbereiding van de wijzigingsvoorstellen in de loop van 2015 belangrijke stakeholders (o.a. vereniging van erkende bodemsaneringsdeskundigen, Federatie Notarissen, OVB, ...) door de OVAM geraadpleegd. Om ook andere belanghebbende partijen de mogelijkheid te geven hun opmerkingen te geven, werd ook een **publieke consultatie** over de wijzigingsvoorstellen voorzien via de OVAM-website en de OVAM-nieuwsbrief. De consultatie liep van van 12 november 2015 tot eind december 2015. Verschillende reacties kwamen binnen in verband met de voorgestelde nieuwe bodemonderzoeksplicht: onder meer van Agoria, departement MOW, departement LNE, Havenbedrijf Antwerpen, Vereniging van Erkende Bodemsaneringsdeskundigen, de Boerenbond en Synergrid). Vooral als het gaat om gronden met inrichtingen van categorie O wordt de opmerking gemaakt dat de kost niet in verhouding staat tot het risico op bodemverontreiniging op heel wat van de inrichtingen en het geen efficiënte inzet van middelen inhoudt. Rekening houdend met de overweging dat de nieuwe bodemonderzoeksplicht een loutere vervroeging van de bestaande onderzoeksverplichting (oriënterend bodemonderzoek bij overdracht van de grond of sluiting van de risico-inrichting van categorie O) inhoudt en gelet op de reeds van bij de aanvang vooropgestelde belangrijke doelstelling van het Vlaamse bodembeleid om uiterlijk 2036 alle historische bodemverontreiniging te saneren en dus uiterlijk 2028 de ernst van de historische bodemverontreiniging in kaart te brengen met oog op de bescherming van mens en milieu, wordt het toepassingsgebied van de nieuwe onderzoeksplicht behouden en niet ingeperkt. Op basis van de reacties werd het voorstel wel bijgestuurd in die zin dat omwille van de rechtszekerheid in de wettekst uitdrukkelijk zal worden aangegeven dat de nieuwe bodemonderzoeksplicht enkel

geldt met betrekking tot gronden waarvoor nog geen oriënterend bodemonderzoek werd uitgevoerd en beschikbaar is in het Grondeninformatieregister van de OVAM.

14. Contactinformatie

Mike Mortelmans
OVAM – afdeling Algemene Diensten
Juridische dienst
mike.mortelmans@ovam.be

Johan Ceenaeme
OVAM – afdeling Bodeminformatiebeheer
Team Bodemonderzoek en sanering
johan.ceenaeme@ovam.be